

Daň z výdavkov namiesto z príjmu!

Pochopenie financovania základného príjmu¹

Benediktus Hardorp

Kladenie moderných otázok Rudolfom Steinerom v r. 1919

Na začiatku môjho štúdia ekonomických vied v r. 1951 ma priviedla do údivu a vyzvala k zamysleniu jedna radikálna, zároveň však pre mňa nie plne zrozumiteľná výpoveď Rudolfa Steinera - na záver jednej prednášky o sociálnej trojčlennosti². Jej formulácia sa zdá byť priamom protiklade voči všetkému, čo sa doteraz - aspoň v zmysle tradičnej dane z príjmu - považovalo za zmysluplný a spravodlivý spôsob zdaňovania. Rudolfa Steinera sa spýtali, ako by mal v budúcnosti vyzerat' daňový systém, uplatňovanie daní v trojčlennom sociálnom organizme. Jeho lapidárna odpoveď bola: Preč od dane z príjmu k zdaňovaniu výdavkov! - Ako to chápať, ako to bolo myslené? To bolo treba vyjasniť! Krok za krokom som s tým začal. Cesta, ktorá sa takto otvorila, viedla k novému, podľa môjho názoru realite viac zodpovedajúcemu náhľadu na sociálny svet - obzvlášť čo sa týka daňového systému.

Stalo sa z toho moje celoživotné zamestnanie. Nahromadená kopa teórie sa musela preriediť a odpratáť stranou, jasnou hviezdou na ceste sa mala stať Goetheho základná vedecká максима: Tým najvyšším výsledkom je poznanie, že všetko skutočné je už teóriou. Bolo stále zrejmejšie, že obsah Steinerovej výpovede - spolu s Goetheho metódou - poukazujú na niečo nanajvyššie jednoduché, zmysluplné, dosiahnuteľné a začínalo mi to byť jasné. Tak ma táto téma priviedla aj k môjmu povolaniu a okrem toho aj k poradenskej spolupráci v niektorých oblastiach daňovej politiky v Nemecku. Podstatne to predurčilo môj život. Ale ako konkrétne si máme predstaviť to preč od zdaňovania príjmov k zdaňovaniu výdavkov? To by som tu chcel stručne vykresliť.

Globalizovaná ekonomika - celosvetová činnosť jeden pre druhého

Dnešná svetová ekonomika, ku ktorej sme v posledných storočiach všetci smerovali a v posledných desaťročiach v niektorých ohľadoch aj dosiahli, nás priviedla k celosvetovému konaniu ľudí a národov jeden pre druhého - k nášmu západnému blahobytu. Keď pri niektorých javoch nastávajúceho vývoja cítime, že sme im ešte nedorástli, že ich nedostatočne chápeme a ovládame, nazývame ich často s obavami slovom „globalizácia“. Avšak skutočnosťou je, že dnes má takmer každý z nás reálny pracovný vzťah k ľuďom vo všetkých častiach sveta bez toho, aby týchto ľudí poznal a oni poznali jeho. Z Európy a Severnej Ameriky dodávame priemyselné produkty najvyššej technologickej úrovne do najvzdialenejších kútov sveta. Za to odtiaľ odoberáme tovary a služby, ale sotva poznáme život konkrétnych ľudí, ktorí sú súčasťou alebo stoja za týmto dianím. Väčšina tohto života zostáva nášmu vedomiu skrytá. Poznáme síce v sivých finančných myšlienkových formách základ našich vzájomných ekonomických vzťahov, nemáme však žiadnu predstavu, nedokážeme si vytvoriť žiadny úsudok o tom, ako naša činnosť konkrétne pôsobí na život a spôsob života ľudí v týchto častiach sveta - a oni rovnako o nás. Je to s nami - tu aj tam - podobné. Naše vedomie je zastreté vonkajšími skutočnosťami a naším konaním. V skutočnosti odchádza tok ekonomických výkonov od nás k druhým ľuďom vo vzdialených krajinách a rovnaký - ako odpoveď - prichádza odtiaľ späť k

nám. Oproti tomuto toku ekonomických výkonov prúdi peňažný tok, ktorý nám umožňuje aspoň trochu pochopiť naše vzájomné reálne vzťahy, t. j. umožňuje ich zúčtovať. Peňažný tok nám umožňuje aspoň v hrubých črtách vidieť okamžitý stav ekonomickej výmeny medzi producentmi výkonu na jednej strane a príjemcami výkonu na druhej strane - sme vždy zároveň oboma - aj bez úsudku o životnej situácii tých druhých. Iba celkom nejasne a z veľkej diaľky počúvame o chudobe a núde v iných častiach sveta. Náš západný blahobyť sa nám zdá byť „normálny“ a samozrejmy - životné podmienky v ostatných častiach sveta sú zrejme určované „trhovými zákonmi“ alebo inými ekonomicky „objektívnymi“ nutnosťami alebo ich spôsobuje nejaká moc, ktorá je mimo nášho dosahu. Zdajú sa nám nezmeniteľné. Spočiatku za ne necítíme žiadnu zodpovednosť!

Všetkými národmi na svete praktizované uplatňovanie daní pôsobí v celom tomto dianí nátlakovo alebo spomaľujúco. Málo chápeme príčiny, zmysel a dôsledky. Podporujú alebo brzdia daňové zásahy svetovú výmenu ekonomických výkonov, ktorú predsa pokladáme za prospešnú? Je zdanenie iba nutné zlo, ktorému sa – kdekoľvek je to možné - vyhýbame? Môžeme formy zdaňovania dokonca chápať ako prejavy vývoja ľudského vedomia - a ak áno, akého?

Stručne povedané: áno. Máme tu najprv celkom staré, ale ešte aj dnes obvyklé formy zdaňovania, ktoré sa sústred'ujú na preukazovanie nákladov (počet okien domu, objem valcov motora auta atď) a ktoré berieme za východisko nášho zdanenia. Nazývame ich nepriamymi daňami. K týmto sa v priebehu času v tej miere, v akej sme sa učili ekonomické procesy chápať a rozumieť v pojmoch nákladov a výnosov, majetku a dlhov, pridružili priame dane, pre ktoré je základom ekonomický úspech jednotlivcej firmy, jednotlivého obchodníka, ktorý je evidovaný formou moderného podvojného účtovníctva. Ak má firma výnos a zisk, tak sa to stane predmetom dane. Dane z výnosu (daň z príjmu, daň zo zisku atď.) vznikajú takto. Či zisk na jednom stupni v reťazci spoločenskej tvorby hodnoty znamená zisk (alebo stratu) na nasledujúcom stupni, nehrá pre toto (priame) zdaňovanie žiadnu rolu. Uvažovanie štátneho rozpočtu a jednotlivých zúčastnených tak ďaleko nesiaha. Ešte nie je vidieť celý reťazec tvorby hodnoty, ktorý ľudí spája. Každá firma sa tu zdá byť zodpovedná len - a iba - za seba.

Úplne inak to je pri dani z obratu dnes vo forme dane z pridanej hodnoty. Za účelom neutrálneho pôsobenia dane na konkurenčné prostredie a zamedzovaniu vývoja k firemnej koncentrácii sa z oblasti tvorby hodnoty medzi prírodnou základňou a spotrebou úplne stiahla - a podnikateľské dianie už viac nechce ovplyvňovať. Uplatňuje sa preto až na úplnom konci ekonomického reťazca tvorby hodnoty - na prechode z oblasti vyrábajúcej pre spotrebu zrelý tovar alebo službu do oblasti súkromnej spotreby (alebo vlastníctva). Táto daň čaká, až je tovar, služba, chlieb „zrelý“ „upečený“ a môže slúžiť ľudským potrebám a nezdaňuje už „cesto“ nehotový, rozpracovaný produkt. Technicky sa to napriek zdaneniu každého obratu v podnikateľskom reťazci dosiahne odpočítaním vstupnej dane, t. j. odpočítaním dane z obratu, uplatnenej na predchádzajúcom stupni, na nasledujúcom stupni až po konečný prechod ekonomického výkonu do súkromnej spotreby. Pri poslednom obrate v reťazci tvorby hodnoty (u spotrebiteľa) už žiaden takýto odpočet nie je. V dôsledku zaťaženia spotrebiteľa vzniká po prvýkrát v celom procese vytvárania hodnoty daňový príjem pre štát.

Tým je daň z pridanej hodnoty celkom nový spôsob zdaňovania, ktorý sa už viac nesústreďuje na preukazovanie nákladov alebo ohraničený úspech jednotlivca alebo firmy (ako napr. daň zo zisku, z príjmov), ale na to, aby sa vytvorenie hodnoty makroekonomicky ukončilo - bez ohľadu na to, v ktorej časti sveta proces vytvárania

hodnoty začal a kde sa nakoniec ukončí spotrebou. Daň z pridanej hodnoty takto nezdaňuje žiadnu činnosť, ktorá prináša stratu, ani investičnú činnosť firmy - tvorbu nástrojov na vytváranie hodnoty a pracovných miest. Je to forma zdaňovania, ktorá sa nezameriava na vytváranie hodnoty - prácu tuď a ich tvorivého ducha - ale na spotrebúvanie hodnoty spotrebiteľom, ktorý disponuje peňažným príjmom. V dobe zintenzívňujúcich sa medzinárodných ekonomických vzťahov, celosvetovej výmeny tovarov a deľby práce je aj konkurenčne neutrálnou, aj keď, ako to robí každý spôsob zdaňovania, z procesu tvorby hodnoty prostriedky potrebné pre verejný sektor napokon odoberá. Je to preto forma uplatňovania dane vhodná pre dobu, v ktorej je hospodárstvo celosvetové.

Národná autonómia v globalizovanom svete

V modernom svete s celosvetovou deľbou práce a celosvetovou výmenou tovarov si jednako želáme národnú a kultúrnu autonómiu jednotlivých národov. Jej finančným vyjadrením je nakoniec štátny rozpočet (alebo daňové príjmy) vo vzťahu k národnému dôchodku. Každý národ, každý kultúrne rozlíšiteľný a autonómiu si nárokuje priestor si musí sám určiť, čo rozumie pod svojou kultúrou a koľko na to chce vynaložiť. Každý národ si musí sám rozhodnúť, aký podiel z vytvorenej hodnoty sa poskytne na verejné účely a aký podiel zostane k dispozícii občanom. Lebo autonómia sa nakoniec vyjadruje v požiadavkách národného a kultúrneho charakteru - v ich hospodársko finančnom odzrkadlení. Podľa toho je zrejmé, čo chce jednotlivý národ vynaložiť na svoje spolunažívanie, na svoju identitu. A o tom musia rozhodovať iba členovia príslušného národa, ostatné národy smú rozhodovať iba o svojich veciach. Len takto môže vládnuť v globalizovanom svete dlhodobý mier a pokoj.

Ak sa za týchto okolností uplatňujú dane vo forme založenej na preukazovaní nákladov alebo dane z príjmu - prvá alebo druhá forma opisovaná vyššie - tak nutne vytvárajú náklady pre vytvorené hodnoty, ktoré cez ne prúdia von za hranice. Dane sú vo firemnom účtovníctve vždy nákladmi, ktoré vchádzajú do ceny výrobku, a tak sú v konečnom dôsledku vždy prenesené na odberateľa. Inak povedané: dane musia byť vždy financované z obratu firmy. Dane sú tak vždy nakoniec spotrebnými daňami, pretože sa vždy otvorene alebo skryto započítajú (musia započítať) konečnému odberateľovi (prenesú na konečného odberateľa). Inak to nejde. Firma, ktorá nie je schopná daňové zaťaženie prenášať ďalej, v kratšom alebo dlhšom čase, ako vieme, zanikne.

Takže ak v dobe globalizovanej výmeny tovarov chceme naplniť štátny rozpočet bez škodenia svetovej hospodárskej súťaži, musíme spoločenské vytváranie hodnoty, ktoré sa vždy realizuje pre druhých, od zdaňovania oslobodiť a namiesto toho zdaňovať spotrebu hodnoty, domácu individuálnu spotrebu. To je ekonomické jadro Steinerovej výpovede z r. 1919: Preč od dane zo zisku a z príjmu k zdaňovaniu výdavkov alebo spotreby. Medzinárodná harmonizácia (priamych) daní, ktoré na každom stupni vchádzajú do vytvorenej hodnoty ako náklady, paralelizácia alebo „súčasná regulácia“ týchto nákladov - medzinárodné dohody sa o to pokúšajú neustále - je fakticky nemožná³. Tu v prípade potreby daňovník prekízne cez „diery“ ktoré „dobrotiví“ zákonodarcovia nechali otvorené! Naproti tomu uplatňovanie dane, ktorá sa zameriava na domácu spotrebu medzinárodné, vonkajšie ekonomické vzťahy hospodárskych subjektov nenarúša, pretože zasahuje až na konci doma - a dá sa jej (legálne) ťažko vyhnúť⁴. Do budúca môžeme - oproti dnešku - očakávať stále v menšej miere, že náklady na domácu infraštruktúru, náklady národnej identity (rôzne verejné výdavky) budú znášať alebo spoluznášať zahraniční odberatelia.

Medzinárodná spravodlivosť to zakazuje. Náklady vlastných verejných činností - náklady daného autonómneho územia - musia má niest' iba príslušnýštát. Autonómii a štátny rozpočet je možné priviesť na spoločného menovatel'a len – a iba - ak sa zdaňuje spotreba.

Daň z výdavkov odstraňuje prekážky v práci

Zdaňovanie výdavkov - alebo zdaňovanie spotreby podl'a princípu krajiny určenia daného tovaru, podl'a cieľa určenia (nie na základe princípu krajiny pôvodu) - oslobodzuje vytváranie hodnoty od vplyvu dnes existujúceho, pre hospodársku súťaž nevhodného nepriameho alebo priameho zdaňovania. Všetky daňové záťaže uvalené na firmu musia byť vždy započítané do nákladov daného ekonomického výkonu a jeho ceny. Iba ak odčerpávajú časť súkromnej kúpnej sily pred spotrebou - ako pri dedičskej dani, majetkovej dani, dani z príjmov z peňažného majetku atď. - nevchádzajú tieto dane do cien firemných výkonov, jednako však odvádzaním časti kúpnej sily pôsobia na spotrebu. Odvedenou časťou kúpnej sily teraz disponuje štát. Daň zo spotreby je ekonomicky „trpezlivou“ daňou. Čaká, až sa vytváranie hodnoty privedie do stavu, ktorý je zrelý pre spotrebu, nezasahuje predtým - ako to inak podnikové dane robia - a „nenafukuje“ cenu vytvárajúcej hodnoty. Tieto dane sa podl'a definície na spotrebu nezameriavajú, hoci na ňu pôsobia. Daň z pridanej hodnoty naproti tomu čaká na „vhodný okamžik“ na každom stupni reťazca tvorby hodnoty sa pýta, či je už utváranie hodnoty na konci a potom daňovo zasiahne, alebo ak to tak ešte nie je, potom nasleduje vrátenie prípadne predtým odvedenej dane z pridanej hodnoty (vracanie ostatných firemných daní sa naproti tomu deje „ekonomicko“- politicky, celkovo však nesystémovo, prostredníctvom subvencií).⁵

Proces dnes nutnej - a prebiehajúcej - zmeny nášho daňového systému od zdaňovania na strane príjmov občanov k zdaňovaniu na strane výdavkov - pri použití ich príjmov - (spotrebná daň) nie je žiadna teoretická požiadavka, ale ukazuje, čo sa dnes v Nemeckej spolkovej republike fakticky, aj keď zväčša bez pochopenia, už dlho deje. Vidíme to napr. na tom, že dnes (k 1. januáru 2007) spolková vláda daň z pridanej hodnoty o tri percentuálne body zvyšuje a súčasne podnikové dane znižuje. Iné krajiny - napr. škandinávske - už na túto cestu nastúpili skôr. Znižovanie podnikových daní a zvyšovanie dane z pridanej hodnoty by sa ale malo diať koncepčne, t.j. ako vzájomne sa vyvažujúce, aby bol tento krok zrozumiteľný a akceptovateľný. V opačnom prípade musíme ihneď - ako s ozvenou - rátať s populistickou otázkou: Nebudú tým bohatí stále bohatší a chudobní stále chudobnejší? Ak však niekto argumentuje týmto spôsobom, tak nepochopil, že kategórie „chudobný“ a „bohatý“ majú zmysel iba v oblasti spotreby, ale nie v oblasti firemnej tvorby hodnôt, kde ide o efektívnu, cenovo výhodnú produkciu.⁶ Firmy sú totiž - so zreteľom na ich stanovené ciele - nie chudobné alebo bohaté, ale iba dostatočne alebo nedostatočne vybavené finančnými prostriedkami. Zo svojej podstaty sú nezdaniteľné, pretože, ako už bolo ukázané vyššie, musia svoje daňové zaťaženie prenášať na konečných spotrebiteľov, ak chcú existovať dlhodobo. Všetky dane, ktoré sa uplatňujú vo firemnej oblasti, sa nakoniec vyúčtujú konečnému odberateľovi, resp. spotrebiteľovi, ekonomického výkonu, ktorý to zaplatí v cene.⁷ Spotrebiteľ môže v podstate iba rozhodnúť, či o tomto fakte - výške daňového zaťaženia v cenách produktov - chce alebo nechce vedieť, zmeniť to nemôže. Ak sa proti tomuto poznaniu bráni, rovná sa Sifyfovi, ktorý sa neustále pokúša obnoviť starý, pre neho samotného utrpenie prinášajúci stav (jeho vedomia). Musíme mu preto pomôcť pochopiť, čo sa deje, pretože inak aj my ako spoločnosť budeme v dôsledku tohto nepochopenia trpieť. Nastupujúci vývoj od zdaňovania výnosov k

zdaňovaniu výdavkov a spotreby sa nedá zastaviť ani dlhodobo odmietiť, pretože si to vynucuje sila skutočnosti. S našou tézou zmeny daňového systému tým iba popisujeme to, čo sa v skutočnosti už dlho deje. Rozumní politici to už aj pochopili a majú zväčša starosť iba o to, aby s tým nevyšli skôr, ako to budú chápať aj ich voliči, ktorí im to až potom dovoľia zrealizovať.

Zdaňovanie je spoločenský prerozdelený proces - vždy!

Pre utvorenie si predstavy o financovaní nepodmieneného základného príjmu je rozhodujúce pochopiť zdaňovanie celkovo ako proces prerozdelenia spoločensky vytvorenej hodnoty. Ak to takto nepochopíme, tak nás to bude neustále zvädzať chápať zvyšovanie dane z pridanej hodnoty nesprávne - ako zvyšovanie daňového zaťaženia alebo daňovej kvóty a nie ako metodicky potrebnú systémovú zmenu spôsobu zdaňovania. Potom rozmyšľame tak, že daň z pridanej hodnoty sa zvýši a toto zvýšenie sa pripočíta k cene⁷ - takže to zaplatíme my, a je to predsa len tak, ako to už bolo vždy! K tomuto prostému - ale mylnému - záveru dospejeme vždy, keď si otázku financovania celku, otázku pôsobenia daní chceme predstaviť na jednotlivom prípade, ak tento jednotlivý prípad nechceme chápať ako súčasť celku. Ak vec naproti tomu vnímame makroekonomicky (spočiatku na národnej úrovni), tak ľahko pochopíme, že zmena od zdaňovania výnosov k zdaňovaniu spotreby v žiadnom prípade nemusí viesť k zvýšeniu daňovej kvóty, ktorá vyjadruje podiel daní na národnom dôchodku ako celku. Naopak, celé by sa to malo a môže, ak sa to urobí správne, zrealizovať tak, že to bude úplne príjmovovo neutrálne a nepovedie to k zvyšovaniu cien.

Prirodzene však zostáva otázka, ako takúto zmenu, ktorá vždy aktivizuje špekulatívne správanie, zrealizovať tak, aby sa špekulanti - a ich konanie - stalo známym. To totiž takíto špekulanti nemajú vôbec radi, považujú to za „škodlivé pre podnikanie“! Objasnenie nákladov, ktoré spôsobujú podnikové dane, a odbremenenie, ku ktorému príde po ich odstránení (klesnutí), je potrebné verejne v médiách vysvetliť a pochopiť. Pretože ak ostane daňová kvóta ako podiel daní na celospoločensky vytvorenej hodnote (alebo národnom dôchodku) rovnaká, tak budú poučení a informovaní spotrebiteľia vedieť udržať špekulatívne pôsobenie na ceny a tvorbu hodnôt - celkovú cenovú hladinu - v stabilných medziach, keď sa, ako bolo povedané, daňová kvóta nezvýši. U ekonomicky primárnych procesov tvorby hodnoty vo veľkých firmách bude už konkurencia a doplňujúca (zákonná) povinnosť zverejniť ekonomické pomery (verejné predloženie účtov) viesť k tomu, že sa úspory v nákladoch dosiahnuté znížením podnikových daní prejavia znížením čistých cien. Dane sú iba jedným z mnohých nákladových faktorov a firmy sú zvyknuté pružne kalkulovať zmeny v nákladoch. Ak niekto proti dani z pridanej hodnoty (spotrebnej dani) argumentuje zvýšením cien alebo daňového zaťaženia, ktoré má byť výsledkom zníženia firemných daní, alebo sa pýta, ako má byť základný príjem financovaný dodatočne k existujúcim sociálnym transferom v dnešnej výške približne 800 miliárd eur, ten iba ukazuje, že zdaňovanie ako spoločenský prerozdelený proces, metodickú systémovú zmenu uplatňovania daní a občiansky základný príjem nepochopil alebo pochopiť nechce. Nakoniec sa tu nejedná o otázku, či to môžeme urobiť, ale o otázku, či to chceme urobiť.⁸ Mali by sme si zobrať k srdcu Fichteho slová: „Človek je schopný urobiť to, čo má. - A ak povie, že nemôže, tak to znamená, že nechce.“ Tak je to.

Pochopiť verejné financie a zažiť spoločenstvo

Verejné financie, označujeme ich tu, aby som to povedal ešte raz, súhrnným pojmom „daňová kvóta“ sa dnes rozdeľujú na časť daňovú v obvyklom zmysle a na časť zo zákona povinných sociálnych odvodov (transferových platieb). Obom sa občan spravidla nemôže (legálne) vyhnúť. Hranica medzi jedným a druhým sa už ale v praxi dávno stala pohyblivou, pretože sociálne systémy sa stali v dôsledku demografického vývoja deficitnými a musia sa vo zvyšujúcej miere dopĺňať zo všeobecných daňových príjmov. Ak náš daňový systém zmeníme na zdaňovanie spotreby a budeme chcieť financovať nepodmienený základný príjem, tak musíme tento základný príjem financovať z daní. Ústavou zaručený právny nárok sa môže uplatňovať iba voči verejnému sektoru. Je preto lepšie - avšak nie iba z tohto dôvodu - oba (zákonné) finančné procesy systémovo zlúčiť do jedného logicky správneho „širšieho“ procesu.

Tento vývoj sa v Nemeckej spolkovej republike, ako som ukázal, už začal. Sociálne systémy sú dnes vo zvyšujúcej sa miere financované z daní. Toto sa práve v súčasnosti aj na politickej úrovni žiada (napr. v regulovanej oblasti zdravotníctva). Ak premyslíme začatý vývoj dôsledne do konca, tak sa musia oba doteraz (zdanlivo) oddelené finančné procesy zdaňovania a sociálnych odvodov, ktorým sa dotknutý občan nemôže vyhnúť (v najlepšom prípade to môžu firmy - predovšetkým za hranicami), zlúčiť. To potom znamená, že zo zákona povinné sociálne transfery sa formálne včlenia do zdaňovania - čo znamená uplatňovanie daňovej kvóty⁹. Na financovanie základného príjmu a príp. nad'alej zostávajúcich sociálnych transferov potom bude slúžiť iba tento jednotný „daňový, resp. finančný odvod“ občanov pre svoje spoločenstvo. Financovanie všetkých verejných výkonov, vrátane práva zúčastňovať sa spoločenského diania, ktoré ekonomicky predstavuje základný príjem, má totiž nakoniec vždy na jednej strane charakter vrátenia štátom vybraných daní (alebo odvodov) a na druhej strane je to vytvorenie reálnej spoločenskej hodnoty (školenie, zabezpečenie práva, bezpečnosť atď.). Preto je úplne správne, ak sa tento proces trochu neúplne (pretože sa zväčša pojmovo vzťahuje iba na dane) označuje ako „negatívna daň z príjmu“ (uplatnenie negatívnej dane = vrátenie dane). Všetky verejné výkony, vrátane zákonom regulovaných sociálnych transferov, sú v tomto zmysle nakoniec „negatívnymi daňami“. Čím iným by aj mali byť? - Ak sa verejný sektor financuje napr. výlučne daňou zo spotreby, tak to prirodzene znamená aj potrebu nového konsenzu o rozdelení daňových príjmov medzi rôznych prijímateľov dane (spolok, krajiny a obce (územnosprávne členenie v Nemecku — pozn. prekl.)). U takzvaných „spoločenských daní“ na úrovni spolku a krajín sa to mimochodom už dnes v jednotlivých oblastiach („cvičným spôsobom“) aplikuje.

Celkovo sa tak financovanie našej spoločnosti, ako proces prerozdelenia nášho národného dôchodku, stane prehľadným a pre občanov pochopiteľným. Občania totiž každou formou zdaňovania postupujú časť nimi vytvorenej spoločenskej hodnoty štátu na - taktiež nimi určené - verejné účely. Poverujú tým svoj verejný sektor, aby sledoval a uskutočňoval tie spoločenské ciele, ktoré občania od štátu - nie štát od občanov! - vyžadujú. Verejný daňový systém je napokon nástrojom občanov na utváranie spoločnosti a nie forma „povolenej lúpeže“ - ako sa to ešte chápalo v scholastickej filozofii. V demokratickom určovaní verejných cieľov prežívame naše spoločenstvo, utvárame naše národné a kultúrne pomery, pripravujeme „sociálnu telesnosť“ pre našu duchovnú identitu.¹⁰ Prežívame našu kultúrnu misiu v ľudskom celku.

Aj na jednotlivca a jeho individuálny vývoj pôsobí takáto zmena daňového systému podstatnejším a život určujúcejším spôsobom, ak je, ako tu bolo načrtnuté,

vytvorený ako jeden celok. Pretože zdaňovanie spotreby sa už viac - ani „egocentrického“ - občana nepýta (ako to robí stará daň z výnosov, resp. príjmu:) Ako svoje peniaze zarobil? (Ozvena: Musím priznať naozaj všetko?) Naproti tomu sa pýta: Kam chceš v živote smerovať? - ukazuješ to tým, na čo svoje peniaze vydávaš, na čo ich používaš. To sú tvoje skutočné životné ciele a skutky. Daňový systém tým podporuje zmysluplnú životnú orientáciu. Peňažné príjmy jednotlivca sú, keď sa mu darí, dôsledkom jeho predchádzajúcich pracovných činov alebo životných okolností - na základe spoločenského konsenzu mu za jeho výkon možno ešte prislúcha nejaká protihodnota. Pokiaľ túto protihodnotu ešte nevyžaduje, nachádza sa spoločensky v „prechodnom stave“ alebo „medzistave“ ktorý sa vyjadruje peniazmi.¹¹ Peniaze privádzajú podaný výkon a protihodnotu k reálnemu výsledku. Peniazmi (mince, bankovky, zmenky atd.) je dokumentovaný tento sociálny medzistav alebo vzťah. Peniaze vyjadrujú sociálny „medzipriestor“ medzi predchádzajúcimi výkonmi a neskoršou protihodnotou. Prijatím peňazí sa tento prechodný stav vytvorí a sociálna realita sa z neho stane vydaním peňazí. Životné ciele, ku ktorým vlastníctvo peňazí môže alebo má viesť, sú takpovediac ešte „latentné“ ešte v nestabilnom, zárodočnom stave, ktorý sa usiluje o následnú realizáciu - o „break down“. Daň z príjmu sa občana v tomto dianí ohľadom jeho peňažného príjmu pýta: Odkiaľ prichádzaš?- Daň zo spotreby sa človeka pýta opačne: Kam smeruješ, kde vidíš svoju budúcnosť kde sa nachádzajú tvoje ciele?¹² - Ak sa niekoho pýtajú na jeho ciele, odpovie inak ako ten, koho sa pýtajú na zdroje jeho príjmu v minulosti. Každý daňový poradca to pozná, každý psychoterapeut to môže poznať.

Ako dosiahneme, aby sa to, čo je možné, stalo realitou?

Z toho, čo sme tu hovorili o novom, prenikavom porozumení daňovému systému v súvislosti s individuálnym vývojom človeka, je zároveň jasné, že daňový systém musíme okrem jeho bezprostredného účelu chápať predovšetkým ako výraz sebauvedomenia sa ľudskej spoločnosti v jednotlivom národnom spoločenstve. V ňom utvárame náš svet. Nie pretože to dnes chceme urobiť nanovo, ale pretože to tak vždy, aj keď často bez pochopenia, bolo, je a bude. Každá spoločenská forma, ktorú človek vytvára, naň nutne pôsobí späť. Vývoj každého individuálneho človeka zasa naopak vytvára na zemi nové sociálne vzťahy a sociálne formy. Žiaden človek nemôže alebo nechce žiť iba pre seba. Forma zdaňovania, ako je zdaňovanie spotreby, podporuje iniciatívu jednotlivca v ľudskej spoločnosti, povzbudzuje jeho záujem o druhých ľudí, zatiaľ čo zdaňovanie výnosov - môžeme to žiaľbohu pozorovať na každej začínajúcej firme pôsobí spravidla utlmujúco na rozvoj podnikateľskej aktivity.

Zdaňovanie spotreby pritom robí zbytočným rozlišovanie medzi komerčnými (zištnými) motívmi a ostatnými, ktoré nazývame verejnoprospešné (altruistické). V duši každého človeka sa rozhoduje, či svoj čin vykoná zištno alebo nezištno - a že to bude vždy pre druhých, je dané dnešnou deľbou práce. Zvonka rozhodne nevidíme, aké motívy sú za konkrétnym konaním. V oblasti (daňovej) podpory neziskového sektora dnes nutne existuje veľa „farizejstva“, ktoré je podporované zastaranou technikou zdaňovania príjmov a výnosov. Pri zdaňovaní spotreby už nebudeme potrebovať legislatívu upravujúcu podporu neziskového sektora, pretože vytváranie hodnoty už viac nebude zdaňované a potrebné zdanenie bude nasledovať až potom, keď peňažný príjem - napr. na základe vykonanej práce, zdedeného majetku alebo daru - povedie k spotrebnému výdaju. Až tu sa rozhodne, čo dostane štát zo spoločenského prerozdelenia daní ako podiel na uskutočňovanie verejnoprospešných cieľov, ktoré majú slúžiť občanom. Oblasť daňovej legislatívy, z

ktorej dnes pochádza potenciálne morálne ohrozenie, sa tým podstatne zmenší a problém neodvádzania odvodov a neplatenia daní pri čiernej práci zanikne úplne. Iba posledná firma v reťazci tvorby hodnoty, ktorá svojim daňovým priznaním zároveň odovzdá priznanie (reálnej) dane z príjmu občanov, zostane evidovaná na daňovom úrade a bude mať daňovú povinnosť.

Čo všetko chceme uskutočniť? Musíme získať ľudí a ich pochopenie pre to, čo som tu opísal! Tým môže začať každý čitateľ týchto riadkov rovno dnes - ako aj v každý iný deň. Žiadna moc nám v tom nemôže zabrániť - okrem našej nedostatočnej vôle. Takže to môže ísť.

Poznámky

- 1 Jedná sa o dodatočný prepis verejnej prednášky z 30. septembra 2006 v rámci Michaelskej konferencie v Goetheane v Dornachu na tému základného príjmu.
- 2 25. 10. 1919 v Zürichu, por. GA 332a, „Soziale Zukunft (Sociálna budúcnosť)“
- 3 Toto bola hlavná myšlienka už v mojom článku „Mehr wertsteuer und Steuerharmonisierung im Gemeinsamen Markt (Daň z pridanej hodnoty a daňová harmonizácia na spoločnom trhu)“ Betriebsberater 1967 str. 167 v roku vzniku dane z pridanej hodnoty. Táto myšlienka bola diskutovaná v celom rade nasledujúcich publikácií (tieto sú k nahliadnutiu na internete na adrese www.hardorp-schriften.de).
- 4 Spotrebné nákupy za hranicami, ktoré - ako predtým tzv. „maslové plavby“ na more - predstavujú viac zábavu vo voľnom čase a ekonomicky nie sú rozhodujúce, tu neberieme do úvahy.
- 5 Pomyslime len na „Stop and go“ daňovej podpory stavebnej činnosti a investovania s následnými prémiami za zošrotovanie alebo odstavenie prevádzky (- alebo „politika špeciálnych odpisov“).
- 6 Por. od autora: „Arm und reich - und die Steuergerechtigkeit (Bohatý a chudobný - a daňová spravodlivosť)“ Das Goetheanum č. 23/02 str. 431.
- 7 Por. môj článok „Steuererhebung im Zeltalter der Globalisierung (Uplatňovanie daní v dobe globalizácie)“ Die Drei Č. 3/1999, str. 45.
- 8 Krikľavý príklad tohto spôsobu myslenia ukázal pred krátkym časom hlavný ekonóm Konferencie OSN o obchode a rozvoji (UNCTAD v Ženeve) Heiner Flassbeck, ktorý bol predtým v spolkovej vláde štátnym tajomníkom pre financie pod ministrom Oskarom Lafontainom. Por. Die Tageszeitung (taz Berlín 15. 12.2006, str. 11).
- 9 Zlúčenie neznamená žiadne zvýšenie záťaže, ale naopak, vytvorí synergický efekt (pokles nákladov na správu).
- 10 Por. od autora: „Soziale Leiblichkeit menschlicher Gruppen (Sociálna Telesnosť ľudských skupín)“ Das Goetheanum, Dornach 2004, Č. 42,43,45 a 47
- 11 Por. autorovu knihu: „Elemente einer Neubestimmung des Geldes und ihre Bedeutung für Finanzwirtschaft der Unternehmung (Elementy nového poslania peňazí a ich význam pre finančné hospodárenie firmy)“ Heidelberg 1972.
- 12 Por. od autora: „Das Steuerwesen auf dem Hintergrund der inneren Entwicklung des Menschen (Daňový systém na pozadí vnútorného rozvoja človeka)“ Das Goetheanum č. 20/21 z 13.5.2005, str. 5.

Okrem toho všetky autorove publikácie sú k nahliadnutiu na internete na adrese: www.hardorp-schriften.de (možné aj bezplatne „stiahnuť“)